

ретельного вивчення всіх досягнень шевченкознавства, в тому числі – загаданих нами праць періоду становлення українського мистецтвознавства, що стали безперечним внеском як у науку про мистецтво так і в українське шевченкознавство.

Література

1. Антонович Д. Шевченко-маляр / Вступне слово С. Гальченка; післямова Т. Андрущенка. - К., 2004.
2. Антонович С., Удріс І. Українське мистецтвознавство кінця XIX – початку XX століття: національне образотворче мистецтво в працях учених кївської школи. - К., 2007.
3. Побожій С. З історії українського мистецтвознавства. - Суми, 2005.
4. Яцок В. Малярство і графіка Тараса Шевченка: здобутки та перспективи дослідження // УАМ. Дослідницькі та науково-методичні праці. - К., 2001. Вип. 8.- С. 120-128.
5. Яцок В. Шевченко-художник у прижиттєвій критичі // Слово і час.- 1995.- С. 25-31.

ЕЛЕКТИВНІ КУРСИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Баньковський А. М.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Анотація. У статті розглядається проблема вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики шляхом розробки та впровадження елективних курсів, висвітлюються методичні аспекти експериментальної роботи, проведеної автором.

Ключові слова: музично-педагогічна освіта, інструментальне виконавство, елективні курси.

Анотация. Баньковский А. М. Элективные курсы в системе подготовки учителя художественных дисциплин. В статье рассматривается проблема усовершенствования профессиональной подготовки будущего учителя музыки путем разработки и внедрения элективных курсов, освещаются методические аспекты экспериментальной работы, проведенной автором.

Ключевые слова: музыкально-педагогическое образование, инструментальное исполнительство, элективные курсы.

Annotation. Bankovsky A. Elective courses in the system of professional training of the teachers of music. The article deals with the problem of improving the professional training of the future teachers of music by means of introducing elective courses. The research is dedicated to methodical aspects of experimenting work carried out by the author of the publication.

Key words: music pedagogical education, instrumental performing, elective courses.

Постановка проблеми. Освіта, як важливий компонент духовної культури суспільства, закладає основи культурно-цивілізаційного процесу і, одночасно, гнучко враховує усі його реалії. Тому, сучасна педагогічна думка і практичні пошуки у сфері вищої освіти спрямовуються на модифікацію структури, змісту, технологій навчання відповідно до соціокультурних вимог, пов'язаних, зокрема, із прилученням до

Болонського процесу. Нового наповнення, інших стратегічних цілей набувають педагогічна діяльність викладача, навчально-пізнавальна робота студента, їх взаємодія у всіх ланках та на всіх етапах навчальної діяльності.

Серед пріоритетів вищої педагогічної освіти сьогодні визначаються: розвиток і саморозвиток особистісного потенціалу студента; збагачення його мотиваційної сфери як майбутнього професіонала; випереджувальний розвиток інтелектуально-пошукового аспекту його діяльності; оптимізація шляхів творчого самовиявлення.

Аналіз публікацій і досліджень. Сучасна науково-педагогічна думка (О. Абдуліна, А. Алексюк, Ю. Азаров, В. Безпалько, Ф. Гоноболін, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та інші науковці) звертається до пошуку нових шляхів удосконалення змісту та форм навчальної діяльності у процесі підготовки майбутніх фахівців. У галузі мистецької освіти до цієї проблеми зверталися О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова, серед останніх досліджень – роботи Л. Кондрацької, Ю. Орлова, О. Шевнюк.

Одним із ефективних шляхів реалізації сучасних пріоритетів мистецької освіти є, зокрема, оптимальне поєднання фундаментальних та фахових навчальних дисциплін, розробка та впровадження професійно орієнтованих елективних курсів (на вибір навчального закладу чи студентів).

Метою статті є узагальнення завдань, форм роботи у класах виконавських, ансамблевих та оркестрових дисциплін, висвітлення основних засад авторського курсу «Методика роботи з інструментальними колективами».

Виклад основного матеріалу. Одним із елективних курсів, розроблених для студентів із спеціальності «Музична педагогіка та виховання», є «Методика роботи з інструментальними колективами». Курс

читається для студентів-випускників, що дозволяє їм узагальнити власний виконавський досвід з дисциплін основного та додаткового музичних інструментів, ансамблевого та оркестрового класів.

Лекційний матеріал курсу актуалізує музично-теоретичні знання, музикознавчу інформацію, здобуту студентами при вивченні курсів з інструментознавства, зарубіжної та української музичної культури стосовно до його проблематики. Так, розроблений нами курс «Методика роботи з інструментальними колективами» передбачає, насамперед, аналіз та узагальнення набутого студентами виконавського та теоретичного багажу з метою їх екстраполяції на завдання майбутньої професійної діяльності у напрямку організації музично-виконавської діяльності учнів у навчальній та позашкільній роботі.

Коротко висвітлимо зміст курсу відповідно до його структурних модулів. Змістові модулі курсу охоплюють 6 блоків тем. До першого змістового модуля входять теми, присвячені ознайомленню з основними завданнями курсу, ретроспективному огляду основних етапів розвитку сольного та групового (ансамблевого, оркестрового) музикування, аналізу різних видів ансамблевих та оркестрових груп. Методами активізації навчальної діяльності студентів при вивченні названих тем виступають прослуховування записів творів у виконанні кращих вітчизняних та зарубіжних ансамблевих і оркестрових колективів, підготовка студентами повідомлень (рефератів), присвячених історії створення та діяльності окремих видатних колективів. Вважаємо, що доцільно спрямувати навчальну діяльність студентів на пошук цікавої інформації не лише про колективи європейської слави, національного рівня, але й про творчі колективи, які успішно діють у регіоні. Необхідним компонентом підготовки повідомлень (рефератів) є характеристика репертуару колективів, зокрема, місця у ньому творів зарубіжної та національної музичної класики, сучасної музики. До другого змістового модуля відносно теми, які висвітлюють психолого-педагогічні та методичні

засади роботи з інструментальними колективами різновікових груп. Значну кількість навчального часу відведено проблемам підготовчого етапу (підбір та комплектування колективу), етапу роботи над творами різних стилів і жанрів, завершальному етапу (підготовці до виступу).

Окремо підкреслимо підсумкову тему курсу: «Інструментальне виконавство і сучасна музична культура». Виділення цієї теми пов'язане з необхідністю забезпечення студентів інформацією про пошуки сучасних музикантів у галузі музичної виразності, виконавських можливостей окремих інструментів та їх груп, у сфері нових комп'ютерних технологій створення та запису музичних творів. Темі другого змістовного блоку продовжують роботу з аналізу музичного репертуару. Це дозволяє запропонувати однією із форм індивідуального навчально-дослідного завдання для студентів розробку орієнтовного репертуарного списку для ансамблів різних напрямів.

Мета і завдання курсу передбачає використання ряду специфічних форм роботи, серед яких: спільне відвідування з наступним обговоренням виступів творчих колективів, репетицій ансамблевих та оркестрових колективів, проведення семінарів – «круглих столів» з їх учасниками та керівниками.

Допомогою у розробці змісту, методів і форм організації проведення курсу став аналіз науково-методичної літератури (Акімов Ю., Горенко Л., Давидов М., Ліпс Ф., Олексюк О., Федотов Є. та ін.), власного виконавського і педагогічного досвіду у сольній, ансамблевій та оркестровій діяльності.

Заняття в ансамблевих та оркестрових класах вирішують ряд специфічно-виконавських завдань, зокрема виховують у студентів уміння чути гру колективу загалом і свою партію в загальному звучанні; співвідносити звучність власного виконання із загальною звучністю; досягти ансамблевої гнучкості, зокрема: повної узгодженості своїх дій з діями інших учасників ансамблю. Головним завданням, на нашу думку, є

виховання в студента одночасно якостей соліста й акомпаніатора, формування навичок гнучкого поєднання та переключення обох функцій. Специфіка ансамблевого виконавства відзначається колективним характером діяльності, спрямованої на досягнення єдиної художньої і технічної мети. Через те зростає значення таких чинників, як організованість оркестру, поєднання елементарної і творчої дисципліни (за визначенням С. Сондецькіса), особиста відповідальність за загальну справу. Слід підкреслити також роль особистості керівника ансамблю чи оркестру як вирішального чинника успіху творчої діяльності колективу.

У своїй роботі керівник колективу повинен враховувати не тільки професійні виконавські, а й педагогічні, психологічні аспекти творчого музикування. Він зобов'язаний досконало володіти своїм предметом, знати методику роботи з колективом, основи інструментознавства і викладання гри на інструментах різних оркестрових груп з метою найповнішого використання виконавського потенціалу колективу.

Керівник має відзначатися широким музичним кругозором та ерудицією, щоб дати оркестрантам чи ансамблям змістовні й доречні відомості про стиль, жанр, форму, особливості фразування виконуваного твору, порівняти його інтерпретації і запропонувати власне переконливе тлумачення твору. Ґрунтовне знання репертуару для відповідного складу учасників ансамблю чи оркестру дає змогу керівникові komponувати цікаві, структурно вибудовані концертні програми з високохудожніх творів. Керівник колективу повинен створити психологічно комфортну атмосферу взаєморозуміння, взаємодовіри, зацікавленості, творчої співпраці. Йому слід толерантно (гуманно, і, водночас, вимогливо) реагувати на загальний настрій колективу та його швидкі зміни для того, щоб ефективно проводити репетиції, динамічно спланувати весь процес підготовки концертної програми й окремі концертні виступи.

Важливо також забезпечити індивідуальний підхід до кожного члена колективу, співпрацю з викладачами класу основного музичного

інструменту, котрі можуть характеризувати виконавські можливості окремого студента, допомогти в разі потреби в опрацюванні технічно складних творів. Значний виховний вплив на учасників колективу має й участь викладачів у роботі ансамблів чи оркестрів, що дає змогу не тільки піднести рівень його виконавства й репертуару, а й перетворити репетиції на своєрідні творчі лабораторії, в яких у вільному спілкуванні студенти переймають елементи виконавської культури.

Вважаємо, що, крім обов'язкового оркестрового класу, студентам варто запропонувати ряд вибіркового (елективних) ансамблів. Досвід роботи з колективами різних амплуа (ансамблі «Музики», «Диксиленд», квартет гітар) свідчить, що рівень виконавсько-творчої, пізнавально-естетичної активності їх учасників залежить від багатьох чинників, серед яких: методи роботи керівника, рівень його виконавської і педагогічної майстерності, індивідуальні особливості студентів, досвід їх виконавської діяльності, комунікативні зв'язки, що виникають у процесі роботи колективу тощо.

Важливим чинником виступає і виконавський репертуар, котрий визначає зміст, характер діяльності як у художньо-музичному, педагогічному, так і в емоційно-естетичному, комунікативному планах. Тому репертуар має бути різножанровим, значущим з точки зору художньої й естетичної цінності. Названим вимогам відповідають високохудожні твори різних епох: бароко, класичного, романтичного мистецтва та інших, що були і є втіленням загальнолюдських культурних цінностей. Однак, майбутній учитель музики має знати не тільки шедеври зарубіжної музики, а й національну музичну культуру. Твори українських композиторів прикрашають репертуар ансамблю інструментальної музики «Музики», ансамблю «Диксиленд», але домінують у репертуарі «Музики», що зумовлено фольклорним спрямуванням колективу.

Українське інструментальне мистецтво під час складання репертуару прагнемо представити різнопланово: оригінальними творами та обробками творів з різних регіонів України (Гуцульщина, Буковина, Волинь, Центральна Україна), інструментальними творами різних жанрів (рапсодія, фантазія, марш, танцювальні жанри) та супроводами виконавцям-солістам. Ще один аспект, вартий уваги, – це авторські перекладення для різних складів інструментів та аранжування. Як засвідчує наш досвід, виконання творів, аранжованих керівником колективу, привертає увагу студентів, а також прищеплює їм певні навички роботи над інструментальними перекладами.

Висновки. Викладені вище методичні аспекти ансамблевої підготовки та опанування студентами запропонованого курсу необхідно узгоджувати із запровадженням кредитно-модульної системи навчання, однією із переваг якої є можливість оцінити усі навчальні досягнення студента у різних видах аудиторної та позааудиторної діяльності.

Підсумовуючи, підкреслимо, що поєднання сольної та ансамблевої підготовки з її інформаційно-методичним забезпеченням на основі засвоєння змісту курсу «Методика роботи з інструментальними колективами», закладає основи формування творчої особистості майбутнього педагога-музиканта, активного залучення його до концертно-просвітницької діяльності.

Література

1. Акимов Ю. П. Некоторые проблемы теории исполнительства на баяне. – М.: Сов. композитор, 1980. – 107с.
2. Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах: Сб. ст. – Вып. 2. – Свердловск, 1990. – 240с.
3. Давидов М. Л. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. – К.: Музична Україна, 1997. – 240с.
4. Олексюк О. М. Методика викладання гри на народних інструментах: Навч. посіб. – К.: ДАКЖМ, 2004. – 135с.
5. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: Навч. посіб. – К.: Знання України, 2004. – 264с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360с.
7. Федотов С. С. Методика навчання гри на музичних інструментах у системі підготовки вчителів музики. – Вып. 2. – Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 108с.